

ŽENSKO VPRAŠANJE V ISTRSKEM DEŽELNEM ZBORU. IVANKA. TRST.

Dne 2. avgusta sem se udeležila — kot slušateljica seveda — seje deželnega zbora istrskega. Ravno prav sem prišla. Na dnevnem redu je bilo drugo čitanje zakonskega predloga o ureditvi pravnih razmer istrskega učiteljstva. Ta seja je spravila na dan toliko zanimivih podatkov, pokazala je tako jasno, kje imajo istrske učiteljice iskati svoje prijatelje in kje svoje nasprotnike, da se mi zdi potrebno, seznaniti s to sejo tudi čitateljice „Slovenke“.

Preskočiti hočem ostale točke dnevnega reda ter se omejiti, da poročam o navedeni zadnji točki. Pred vsem pa moram omeniti, da so poslanci Spinčič in drugovi sestavili samostojen načrt o izboljšanju plač učiteljstvu javnih ljudskih in meščanskih šol v Istri, oziroma k zakonskemu načrtu deželnega odbora predložili spremembe, katerih najvažnejše obeležje je to, da naj bi se ne delalo nobenega razločka med učiteljstvom na kmetih in v mestih ter da bi učitelji in učiteljice naj dobivali za isti trud jednako plačo.

Po načrtu slovanske manjšine v deželnem zboru naj bi se ustanovila letna plača učiteljskega osebja na ljudskih šolah z zneskom 1200 K na leto, le puljski učitelji in učiteljice naj bi uživali doklado 200 K, ki bi se pa ne upoštevala v pokojnino. Namestni učitelji in učiteljice s spričevalom zrelosti bi dobivali letno plačo 900 K, učiteljsko osebje meščanskih šol pa 1600 K. Petletnice učiteljskega osebja, ki bi se računale od usposobljenosti do 30. leta službovanja, bi znašale na ljudskih šolah

po 150 K na leto, na meščanskih šolah pa po 10% letne plače. Ravnateljji in ravnateljice meščanskih šol bi dobivali 500—600 kron letne doklade, voditelji in voditeljice ljudskih šol pa od vsakega razreda, ki ga imajo voditi, 100 kron na leto, a največ 300 kron. Kot ekvivalent za stanovanje se določa za ravnatelje (tri sobe s pripadki) po 700 K (v Pulju), 500 K (Koper, Poreč, Pazin, Volosko, Opatija, Lovran in Mali Lošinj, a po 400 K v drugih občinah, in za ostalo učiteljsko osebje po 600, 400 in 300 K v istem redu in za ista mesta. Namestni učitelji in učiteljice bi dobivali iz istega naslova po 250, 200 in 150 K.

To so glavni podatki iz predloga manjšine, katerega je pa večina zavrgla, sprejemši predlog deželnega odbora, nekoliko spremenjen po šolskem odseku.

Ta zakonski načrt deli učiteljstvo v tri kategorije. Prva kategorija (desetinka vseh učiteljskih mest) ima dobiti osnovno plačo letnih 1400 K, druga (4 desetinke vseh mest) po 1200 K in tretja (5 desetink) po 1000 K. Učitelji v mestih z okrajnim sodiščem dobivajo doklado po 200 K na leto, a v nekih večjih in zlasti industrijskih krajih po 100 K, v Pulju še razven tega osebno doklado, ki se ne bo uračunala v pokojnino, po 200 K in v Opatiji ter Lovrani po 100 K.

Učiteljice dobivajo le po 80% plač in doklad, kakor jih uživajo učitelji, usposobljeni podučitelji brez razlike 900 kron, istotako podučiteljice po 800 K, podučitelji brez spričevala usposobljenosti po 800 K in take podučiteljice po 700 K.

Plače učiteljev meščanskih šol deli načrt večine v dve vrsti, prvo z letnimi

1800 K, drugo s plačo 1600 K na leto, o čemer bi puljski učitelji dobivali zopet osebno službeno doklado po 200 K, ki se nimajo uračunati v pokojnino.

Učiteljice meščanskih šol dobivajo zopet le 80% od plač in doklad učiteljev.

Petletnice znašajo po tem načrtu po 135 K za podučitelje, 150 za učitelje ljudskih šol, a 175 za učitelje meščanskih šol; žensko osebje dobi zopet le 80%.

Doklade ravnateljem se vjemajo s predlogom manjšine (600 K za osemrazredne meščanske šole, 500 K za samostalno meščansko šolo in po 100 K od razreda ljudskih šol, največ po 300 K na leto) — toda z razločkom, da so učiteljice zapostavljene tudi tukaj ter imajo dobiti le 80%.

Isto velja glede stanarine, ki je po načrtu večine neugodnejše določena, nego po načrtu slovanske manjšine. Tudi tu imajo učiteljice v dobiti le 80%, oziroma podučiteljice po 20—50 K manj nego podučitelji.

Preidimo k razpravi!

Posl. Bennati, kot poročevalec šolskega odseka, je mej drugim predlagal, da se zavrne prošnja učiteljic v Koprju, za jednako plačo z učitelji ter da se ne uvažuje zakonskega načrta poslanca Spinčića in dr., ker se odbor ne zлага z nazori, ki so v istem navedeni. Predsednik je prečital ta zakonski načrt v italijanskem prevodu.

Na to se je oglasil prof. Spinčić, ter med huronskim krikom galerij in gospode poslancev večine govoril hrvatski blizu tako-le:

„Visoka zbornica! Zelo me veseli, da se je v občie prišlo do nečesa, s čemer se hoče poboljšati žalostno stanje učiteljev in učiteljic v Istri. Pred seboj imamo zakonski načrt deželnega odbora, pripravljen po zahtevkih c. kr. vlade in nekoliko spremenjen po šolskem odseku dež. zbora, in

predlog moj in mojih drugov, odnosno tudi naš zakonski načrt. Nočem dolgo govoriti, ker je naš predlog obrazložen in znan tudi iz italijanskega prevoda in ker je naš načrt samo izliv načel, ki se nahajajo v našem predlogu; marveč hočem samo na kratko pokazati razlike med prvim in drugim načrtom.

V predlogu dež. odbora, odnosno deželnozbornskega šolskega odbora se delajo razlike po krajih, po vrstah: učitelji prve, druge in tretje plačne vrste; delajo se razlike nadalje s tem, da se učiteljem nekih krajev dá na leto po 200 kron več, a zopet drugih krajev po 100 kron več, s čemer se dela krivica vsem ostalim; razlikuje se učitelje in učiteljice na eni strani, podučitelje in podučiteljice na drugi strani, dočim imajo vsi jednako podučevati; razlikuje se med možkim in ženskim osebjem. Vse to se nam zdi neopravičeno, krivično, da, zdi se nam celó pristransko, ker je jasno, da se zapostavlja učiteljsko osebje po vaseh, in to je većinomoma hrvatsko in slovensko, učiteljskemu osebju v mestih, ki je većinomoma italijansko.

Vsakdo, ki v šoli podučuje, mora imeti jednake nauke, mora položiti jednake izpite, mora v isti meri podučevati. Ako bi se v občie imelo delati kake razlike med učitelji po mestih in vaseh, moralo bi to biti v prilog učiteljem na kmetih, ne pa onim v mestih. Učitelj na kmetih ima navadno mnogo več dece podučevati, po sto in več, nego učitelj v mestu, ki jih ima po 40—50 in malokdaj več.

Težavnejše je za prvega podučevati tudi za to, ker ima otroke iz več šolskih let. Pa še iz enega razloga bi morali imeti učitelji na kmetih prednost pred učitelji v mestih. Na temelju zakona o šolskih taksah, ki ste ga napravili vi, gospodje večine, mora se od vsakega šolskega otroka, bil v mestu ali pa v vasi, plačati jednako šolsko takso. Na račun šolskih otrok, ki

jih podučujejo učitelji na kmetih, prihaja v šolski zaklad, iz katerega dobivajo učitelji plačo, dvakrat toliko denarja kakor pa v mestih.

Mi pa nočemo delati nobene razlike v plačah. Naš predlog gre za tem, da se vse plače izjednačijo. Jednake študije, jednaka sposobnost, jednaka služba v mestih in po vaseh, učiteljev in podučiteljev, moških in ženskih, pa za to tudi za vse jednaka plača, ki se naj poviša samo tekom let, o uspešnem delovanju. Razlika bodi samo med tistimi, ki imajo skušnjo usposobljenosti, in tistimi, ki je nimajo, in pa razlika v stanarini, katera je vsekako večja v mestih nego po vaseh. Po teh načelih smo sestavili zakonski načrt. K točkam, ki jih je predložil deželni odbor, odnosno šolski odsek deželnega zbora, predložili smo spremembe, ki smo jih pred sejo izročili predsedniku v hrvatskem jeziku in ki jih je dal takoj prevesti na italijanski jezik.

Ne bom dalje govoril, ampak prosim gosp. predsednika, da naše spremembe pri vsakem paragrafu dá na razpravljanje in na glasovanje.

Ne treba skoro omenjati, da ne soglašam z g. poročevalcem, ki pravi, da je zokonski načrt večine pravičnejši nego naš. Vprašajte nepristranske može, apelirajte na strokovnjake, ki razumejo šolske stvari in učiteljske razmere, vprašajte njih, kateri načrt je pravičnejši! Vse učiteljske moči morajo imeti jednake sposobnosti, vsi morajo opravljati jednako službo, vsem naj teče jednaka plača!

Jaz vas v imenu pravičnosti in objektivnosti, ki bi morala vladati v tej vis. zbornici, v imenu prave liberalnosti, pa ne tiste, ki se jo navadno naglašja, prosim, da glasujete za naš predlog. Ako ste objektivni, ako ste pravični in svobodoumni v pravem, krščanskem smislu, glasovali boste za naš predlog. Jaz vam ga priporočam“.

Med tem govorom, o katerem so neki poslanci večine celo zapustili dvorano, je

galerija pridno kazala sledovo 2000-letne kulture, s katero se Italijani tako radi ponašajo. Priobčujemo ta govor po stenografskih beležkah v celoti, ker se izvajanja ostalih naših poslancev bistveno ujemajo s tem, kar je rekel prof. Spinčić. Zlasti dr. Laginja je podpiral predlog prof. Spinčića ter večkrat posegel v debato. Ker pa je govoril italijanski, zamorem poročati le o najmarkantnejših potezah njegovega govora. Odločno se je upiral razlikovanju med učitelji in učiteljicami, zlasti tudi zato, ker ni res, da bi učiteljice imele manjše potrebe od moških. Njegova (govornikova) obleka, njegov klobuk je mnogo cenejši nego klobuk in obleka kake učiteljice, ne glede na ostale potrebščine.

Za stanovanje in hrano ne rabi učiteljica nič manj, nego nje moški kolega, ako pri poslednjem „prvem kvartinu ne slede še drugi“.

Morda je utemeljno v narodnosti, da dru. Laginji in dr. ne gre v glavo, zakaj bi se delalo razliko med moškim in ženskim učiteljskim osobjem.

Na te opazke je odgovarjal italijanski poslanec Glezer, ki je izjavil, da je tudi on bil za to, da se dá učiteljicam jednako plačo kakor učiteljem, pod pogojem, če se omože, da nehajo vse njih pravice do dežele. Reklo se mu je, da se 80% vseh učiteljic rajši zadovolji z 80% plače, nego bi se odpovedale možu.

Na to je zopet obširno odgovarjal dr. Laginja, naglašaje, koliko težavnejši je trud učiteljev in učiteljic na kmetih, pri tolikih otrokih, ki pridejo v šolo, ne da bi se morda doma še naučili napraviti sv. križ, kajti v šoli se začno še le učiti govoriti; v zaduhlih sobah, ki nikakor ne odgovarjajo predpisom higijene; z nedostatnimi učili. Ako ima učitelj lastnih otrok, kolike težave mu nastanejo n. pr. o epidemičnih boleznih, ko mora zdravniku, oddaljenemu po več ur, plačati za en obisk

do 20 gl.d.; — koliko preglavic mu dela vzgoja otrok; ako pošlje eno dete v mesto, mora zanemarjati drugo deco ali pa se gmotno uniči. Kar se tiče učiteljic, je omenil govornik, da imajo iste razmeroma še več truda nego učitelji, ker morajo podučevati tudi v ročnih delih. Glede možnosti bilo bi docela krivično, če bi učiteljice v takem slučaju morale zapustiti službo, kajti kot matere še le potanejo vzgojiteljice v pravem pomenu besede.

V razpravo je posegel tudi posl. Vareton, ki je dokazoval, da so učiteljice zadovoljne s tako plačo, ker se niso do zadnjega časa prav nič pritoževale proti zapostavljanju!...

Na ta naravnost neverjeten „dokaz“ je odgovoril prof. Mandić, ki se je v svojem govoru dotaknil i ženskega vprašanja. Ker je galerija govor prof. Mandića tako nesramno motila, da se je celo predsedniku zdelo preveč ter je dal galerijo izprazniti, zamorem podat i glavne misli iz govora.

Prof. Mandić je rekel: Poslanec Vareton je hotel dokazati s tem, da so se učiteljice še le pozno odločile do koraka, da zahtevajo jednake plače z učitelji, da one te pravice nimajo in da ne računajo na njo; a temu ni tako. Res je, da so se učiteljice pozneje oglasile za poboljšanje gmotnega stanja in za izjednačenje njihove plače s plačo učiteljev, a to moramo pripisati njihovi skromnosti, njihovi prisilni varčnosti in nazadnje tudi okolnosti, da se je žensko gibanje začelo javiti še le zadnji čas, da so ženske v prosvetljenih državah še le v najnovejši dobi začele zahtevati pravice, ki jim pritičejo....

Tudi posl. Kozulić se je potegoval za jednakopravnost učiteljic.

Vse to seveda ni pomagalo. Kakor rečeno, predlog manjšine je padel, in sprejet je bil mnogo neugodnejši zakonski

načrt večine, ki je zlasti krivičen učiteljstvu na kmetih in v posebni meri še učiteljicam.

Nekaj dobrega pa je vendar imela razprava o učiteljskih plačah v istrskem deželnem zboru: marsikomu so se odprle oči, kje ima istrsko učiteljstvo iskati svojih prijateljev in zaščitnikov. Mene pa še posebno veseli, da se je na tako odličnem mestu priznalo opravičenost ženskega gibanja in da so se možje kakor Laginja, Spinčić, Mandić in Kozulić potegovali za jednakovrednost ženskega dela.*

Kedar se slovensko ženstvo v toliki meri probudi, da začne zahtevati svoje državljanske pravice, ne bo se mu treba zatekati za pomoč k internacionalni soc. demokraciji, kajti ono najde v naših dičnih politikih spretnejših in vestnejših zagovornikov. Čast in hvala jim!

ŽENSKÉ V RUSIJI. BOŽIDAR TVORCOV KALUGA.

I.

Ruska vlada kaj skrbno gleda na to, da bi žensko gibanje v Rusiji dobilo praktično zanimanje, praktično smer, praktičen smisel. Tako je, na primer, nedavno ustregla srčni želji delovitega ženstva našega ter je dovolila osnovati in urediti žensko selsko-gospodarske tečaje pri Marijinskem selsko-gospodarskem učilišču okolo Saratova. Do zdaj je število poslušalk omejeno, sprejmo jih le 40. Na tečajih bodo predavali prepodavatelji (učitelji) Marijinske selsko-gospodarske šole, a vse delo bo vodil svet, kteremu bo načelnik ravnatelj omenjene šole. Predavali bodo o

*) Vidite, gospoda okoli »Rdečega Prapora«, kakšni so naši narodnjaki in kako klaverni junaki so ob njih možje, za katere se pri volitvah poteguje vaša stranka! To so pravi socijalisti brez visokodonečih bombastičnih fraz sicer, a v resnici, a Vi ste navidezni socijalisti, v resnici pa hlapci gospodujoče klike.